

the ma Van weerloosheid naar weerbaarheid

Lessen uit de Brusselse strijd tegen extreem rechts

verkiezingen

Mark Michiels

Medewerker van de de campagne 'Extreem rechts, nee bedankt. Voor een leefbaar Brussel'

Brussel, zo werd voorspeld, zou bij de verkiezingen van 13 juni vrijwel weerloos overgeleverd worden aan het Blok. De stad concentreert in de beeldvorming immers zowat alle denkbare negatieve connotaties. Toch is Brussel overeind gebleven in de bruine vloed. En dat terwijl precies in Vlaanderen naast de Noord-Zuidas nu ook de Oost-Westas door het Blok wordt ingepalmd. Vlaanderen lijkt wel opgevoed in zwijgzaamheid. Brussel daarentegen vertaalt weerloosheid naar weerbaarheid. Wat heeft Brussel dat geen enkele Vlaamse stad haar nadoet?

Achteruitgang

Het Blok mag dan al de absolute meerderheid hebben aangekondigd, ze heeft die bijlange na niet kunnen waarmaken. Hun uiteindelijke doelstelling - met name het aangrijpen van de Brusselse onbestuurbaarheid om België te doen barsten - hebben ze niet gerealiseerd. Op dit vlak roepen winnaars zichzelf uit tot de morele verliezers.

In de Brusselse Hoofdstedelijke Raad boekt het Vlaams Blok weliswaar een forse vooruitgang. Met een positief saldo van 9,85% wint het Blok er twee zitjes bij en gaat van twee naar vier zetels. Maar analyses van de Blok-uitslagen voor Kamer, Senaat en Europa wijzen op een stagnatie en zelfs op een achteruitgang. Dat laatste is overduidelijk het geval voor de Senaatslijst waar het Blok 14,8% verliest. Dat is toch opmerkelijk. Die scoretrend zie je nergens anders in Vlaanderen: noch in één enkel kanton, noch voor één enkele verkiezing.

Helemaal verrassend is de constatering dat de globale extreem rechtse aanhang - Nederlandstalige én Franstalige partijen inbegrepen - er in Brussel flink op achteruit gaat. In 1995 behaalden het Front National en het Vlaams

Blok nog 10,5% van de stemmen voor de Brusselse Hoofdstedelijke Raad. In juni is de gezamenlijke score van het Front National, het Front Nouveau de Belgique en het Vlaams Blok gezakt naar 8,4%. Het stemmenaantal van het Front National is vrijwel gehalveerd. Van de toenmalige 30.803 stemmen zijn er 16.732 overgebleven en terechtgekomen op Franstalige extreem rechtse partijen. Het blijft gissen waar die resterende 14.000 stemmen naar

Beeldvorming over Brussel

Filip De Man, architect van de Brusselse campagne van het Blok en net gedegradeerd, hangt het volgende beeld op van Brussel:

"Veel van de *problemen* die er in Gent, Antwerpen of Genk toe leiden dat steeds meer mensen voor het Vlaams Blok stemmen, zijn in de hoofdstad eveneens aanwezig, maar dan wel *in het kwadraat!* Dat is uitermate jammer voor de bevolking, maar legt ons electoraal geen windeieren. Het laat zich bovendien aanzien dat deze problemen nog *exponentieel* zullen toenemen. Zoals we al weten, gaat het over:

- de kasbah's en de soeks, zoals onze partijvoorzitter dat zo beeldrijk verwoordt;
- de schrijnende onveiligheid, drugs, vandalisme;
- de Europeanisering, die zich nog 'lijfelijker' laat voelen dan in Vlaams-Brabant (vastgoedspeculatie, kaalslag, betonwoede, sociale verdringing).

Om met Gerolf Annemans te spreken: 'We moeten die thema's schaamteloos uitspelen'."

(Intern Vlaams Blok-document, 1995).

toe zijn gegaan. Maar aangezien het stemmen-aantal van het Blok niet evenredig stijgt, is dit stemmenpakket alvast niet op het Blok uitgebracht.

Het tekort van Demol

Het Demol-effect heeft wat de Franstalige doelgroep betreft niet het verwachte - en gevreesde - resultaat opgeleverd. Het Vlaams Blok is niet manifest en massaal doorgebroken bij de Franstaligen.

Als mogelijke oorzaak daarvoor wordt vaak het elektronisch stemmen aangehaald. In '99 hebben alle Brusselse kiezers hun stem elektronisch uitgebracht. In vier kantons is dat bovendien voor de eerste keer gebeurd. Bij elektronisch stemmen zouden de culturele verschillen tussen Nederlandstaligen en Franstaligen een duidelijke invloed hebben op het stemgedrag. Als Franstaligen voor een Blok-kandidaat willen stemmen, moeten ze op het computerscherm bewust voor de Nederlandstalige lijsten kiezen. Dat is en blijft vanuit hun Franstalige culturele achtergrond allesbehalve evident. Overigens heeft het Blok tegen deze stemprocedure vergeefs juridische stappen ondernomen.

De culturele 'rem' blijkt vooral te hebben gewerkt voor Kamer, Senaat en het Europees Parlement. Uit de uitslag voor de Brusselse Hoofdstedelijke Raad, waar het Blok het hoogst scoort, blijkt dan weer dat de Franstalige stemmen wel degelijk effect kunnen ressorteren.

Het Blok brusselt

Ná verkiezingen lijkt alles relatief. Maar voor de verkiezingen zat de schrik voor een Blok-doorbraak richting Franstaligen er diep in. Het weinige beschikbare cijfermateriaal uit het verleden sprak die angst alvast niet tegen. Bij de vorige gemeenteraadsverkiezingen, in 1994, werd in Evere de FN-lijst ongeldig verklaard. Het aantal Blok-stemmen nam er spectaculair toe, met de winst van een raadszetel als gevolg. En op dat moment voerde het Vlaams Blok niet eens een gestructureerde campagne in Brussel.

Die specifiek Brusselse campagne was er

ondertussen wel. Om het doel - de verovering van de hoofdstad - te bereiken, heeft het Blok de afgelopen jaren een gigantisch arsenaal aan middelen ingezet. In hun campagneplan waren tussen '96 en '99 ondermeer voorzien:

- 2 keer per jaar een volledig tweetalig luxueus (quadri) pamflet (*Open brief aan de Brusselaars*) met een mega-oplage van een half miljoen exemplaren. 'Hoogtepunt' hierin was de verspreiding in alle brievenbussen van een tekenverhaal over hoe de goede Johan Demol de slechteriken in Brussel aangepakt heeft en nog zal aanpakken (20 blz.);

- 4 keer per jaar de verspreiding van het blad van het Blok *Veujvechter* naar alle Vlaamse adressen (70.000 exemplaren);

- regelmatige edities van het Franstalig blad *Le Ket*, dat door de mantelorganisatie van het Blok, Bruxelles Identité Sécurité (BIS), wordt uitgegeven op zowat 25.000 exemplaren;

- affichecampagnes.

Alleen al voor dit luik spendeerde het Blok meer dan 20 miljoen, nog voor de eerste echte verkiezingsuitgave was verricht.

Het tweede element dat de angst voor een doorbraak van het Blok voedde, was uiteraard de figuur van Johan Demol. Als gewezen hoofdcommissaris beschikt hij over het geknipte Blok-imago. Het derde, indirecte element is de manier waarop de democratische partijen op het Blok inspelen. Dat is vaak bijzonder onhandig gebeurd. Het resultaat is er dan ook naar. De naambekendheid van het Blok benadert die van de grootste merkproducten.

Spijts die nooit geziene inzet van middelen, mensen, media-aandacht en het spectaculair aanboren van een nieuw kiezerspotentieel, blijft de 'doorbraak' van het Blok in de verkiezingen voor de Brusselse Hoofdstedelijke Raad toch beperkt tot net geen 7.000 stemmen. En dat is meteen hun beste score. Voor de Senaat verliest het Blok er 2.510.

Vlaanderen-Wallonië: twee sporen

Opmerkelijk is dat Vlaanderen en Wallonië inzake extreem rechts een ander beleid voeren: zij volgen elk hun eigen spoor.

In Wallonië boert extreem rechts flink achteruit. In Vlaanderen is de opmars van de

rechts-extremisten niet gestuit. Een veelgehoorde uitleg daarvoor is dat je Vlaanderen niet kan vergelijken met Brussel en Wallonië. Extreem rechts is totaal verschillend gestructureerd in de verschillende landsgedeelten. In Vlaanderen is een fascistische partij als het Blok een perfect geoliede machine; daar plaatst de Waalse uiterst rechtse vleugel niets tegenover. Bijna zou je denken dat Vlaanderen daar zelfs fier op is: die Walen knoeien er toch maar wat op los.

Een ander veelgehoorde uitleg is dat Vlaanderen niet vergelijkbaar is met Wallonië of Brussel wat de omvang van het probleem be-

zetel kunnen afhouden. Toch verklaart deze kwantitatieve benadering, hoe nuttig ook, niet alles. Kwalitatieve aspecten spelen in dit verband hoogstwaarschijnlijk een belangrijke rol.

Naast de stadslijsten heeft men in Brussel gekozen voor een consequent harde aanpak van extreem rechts. In Vlaanderen lijkt er slechts een flinterdun verschil te bestaan tussen het luisteren naar zogenaamde signalen en het aanhoren van racistische discours. Maar oog hebben voor wat er leeft bij de bevolking, belet je niet des te krachtiger racisme als aanvaardbare mening af te wijzen. Het Blok *niet* beschouwen als een partij zoals een andere,

In Vlaanderen lijkt er slechts een flinterdun verschil te bestaan tussen het luisteren naar zogenaamde signalen en het aanhoren van racistische discours.

is in Brussel stilaan een basishouding aan het worden. Het is die houding die de campagne 'Extreem rechts, nee bedankt!'

treft, en dat men dus makkelijk praten heeft. Dit is de wereld op zijn kop. Vlaanderen heeft immers jarenlang de negatietechniek toegepast. Intussen is het Blok er uitgegroeid tot een belangrijke component van het politieke landschap. Bestrijden is dan moeilijk geworden, want nu vertolkt extreem rechts op een niet mis te verstane manier een mening in Vlaanderen. Deze uitleg voldoet dus allerminst.

Democratisch offensief

Er zijn beslist meer relevante verklaringen voor het verschil in electoraal succes van extreem rechts. Laten we - zonder dat daar enige euforie bij te pas zou komen - eventjes de Brusselse situatie onder de loep nemen. Volgens mij spelen hier twee factoren een rol. Eén is het fenomeen van de stadslijsten. Twee is de harde aanpak van extreem rechts. Die aanpak wordt in Brussel door een breed middenveld gedragen en is vertaald in allerlei campagnes, zoals 'Extreem rechts, nee bedankt. Voor een leefbaar Brussel'.

Dat de stadslijsten in Brussel hebben bijgedragen tot het tegenhouden van het Blok, blijkt niet uit de cijfers. Simulaties tonen aan dat als de partijen apart waren opgekomen men quasi dezelfde resultaten had gehad. Men heeft het Blok dus niet van een bijkomende

Voor een leefbaar Brussel' van bij de start als strategie verdedigde en liet ingang vinden.

De cordongees van politici

Ontegensprekelijk hebben consequente acties invloed op de democratische partijen. In Brussel is de volgende anekdote ondenkbaar. Plaats van handeling: de Grote Markt in Brussel. Acteurs: Jos Chabert en Johan Demol. Actie: Chabert en Demol ontmoeten elkaar. Brede glimlach in de camera, handen schudden. Demol: "Proficiat met de uitslag". Chabert: "En jij ook, eh zeg". Verplaatsen we ons even naar de Antwerpse Grote Markt en veranderen we onze twee Brusselse figuren door vergelijkbare Vlaamse figuren, dan wordt dit plots realiteit.

Andere anekdote: onlangs verklaarde ex-minister Grijp dat hij met alle middelen, wettelijk of niet, het rechts-extremisme zou bestrijden. Dit is misschien niet de meest gelukkige uitspraak, maar het geeft wel duidelijk aan dat de tendensen wat bestrijding van extreem rechts betreft in Brussel totaal verschillen van die in Vlaanderen.

Zijn dit wel anekdotes? Ja en nee. Ze geven een kader aan waarbinnen gewerkt kan worden. De rest is geconcentreerd en hard werken door politici die hun taak ter harte nemen.

De verantwoordelijkheid van de media

In de aanpak van extreem rechts spelen ook de media hun rol. In Brussel en Wallonië vullen ze die rol anders in dan in Vlaanderen.

Om te beginnen hanteren de Brusselse en Waalse media een andere aanpak van extreem rechtse partijen. De Franstalige media in Brussel en Wallonië hebben, zonder onderscheid, het Blok keihard aangepakt. Laat ons wel wezen: die eensgezindheid vertrekt vanuit een communautaire voedingsbasis. Maar gelukkig bleef het niet daartoe beperkt. De zaak werd ook doorgetrokken naar het gehele extreem rechtse gedachtegoed (Franstaligen inbegrepen). Ik vermeld daarbij uiteraard de redacties van de hoofdredacties van de kwaliteitskranten, maar ook van een krant als *La Dernière Heure*. Vanuit Nederlandstalige kant viel voornamelijk de gedegen journalistieke aanpak op van de nieuwe stadskrant *Brussel Deze Week*. De regionale TV-zender TV-Brussel bakte er dan weer veel minder van.

Hoe en in welke mate de media opkomen voor een verdraagzame samenleving is een onderwerp voor wetenschappelijk onderzoek. Maar ook zonder die wetenschappelijke achtergrond is het mogelijk een paar tendensen aan te geven. Andermaal lijkt Vlaanderen een aparte plaats in te nemen. In het kader van de Brusselse campagne 'Extreem rechts, nee bedankt!' was de laatste maanden een werkgroep actief die zich louter bezighield met het uitpluizen van de populaire pers, om snel te kunnen reageren op tendentieuze berichtgeving of lezersbrieven. De leden van die werkgroep moesten tot hun verbazing vaststellen dat de Franstaligen onder hen amper werk hadden, terwijl de Nederlandstaligen niet wisten waar eerst te beginnen. In de Nederlandstalige pers glipten onvoorstelbaar veel ranzige lezersbrieven door de mazen van het net - als er al van een net sprake was. In kranten als *Het Nieuwsblad* en *Het Laatste Nieuws* werd dit soort lezersbrieven zonder commentaar gepubliceerd. Dit contrasteert zeer sterk met de Franstalige media. Wat tendentieuze berichtgeving betreft, constateerde de werkgroep hetzelfde verschil tussen Nederlandstalige en Franstalige media. Toch een indicatie?

Extreem rechts een stap voor blijven

In de campagnes van het Brusselse middenveld en ook van de democratische partijen werd tot nog toe voornamelijk gewerkt rond de zogenaamde 'verborgen zijde van het extreem rechtse gedachtegoed': hun houding i.v.m. vrouwen, vakbonden, cultuur.... In Brussel lijkt deze strategie echter gedateerd en niet voor herhaling vatbaar.

In Vlaanderen ging kostbare tijd verloren met het nadenken over de beste strategieën tegen extreem rechts. De strategie van de 'verborgen zijde' kon nog toegepast worden wegens te weinig gebruikt in het verleden. Maar in de toekomst zal het ook in Vlaanderen niet meer de efficiëntste aanpak zijn; ook al omdat deze strategie te weinig perspectief biedt.

Er moet dus een kwalitatieve stap voorwaarts gezet worden in de strijd tegen extreem rechts. Een aantal onderdelen of afgelede thema's van extreem rechts moeten diepgaand geanalyseerd te worden en uit de huidige oppervlakkigheid getild. Ik vermeld er hier bij wijze van voorbeeld twee: de notie 'het gezin' ("het Blok is een gezinspartij...") en de notie 'integratie in onze samenleving'.

Deze uitdaging willen we in Brussel mee opnemen, gesterkt door de vaststelling dat er in Brussel al een eerste laagje is aangebracht van de stelling dat een extreem rechtse partij geen partij is als een andere. Wellicht kunnen we daarbij aanzetten vinden om uit de steriele spiraalredenering te geraken waar sommigen zich al gemakshalve bij neergelegd schijnen te hebben: dat je nu eenmaal niet opkan tegen de *one-liners* van het Blok op hun terrein, omdat elke reactie zulkdanige inspanningen vergt van de toehoorders dat ze afhaken. Het is echter niet alleen aan ons daar een oplossing voor te zoeken. Alle democratische partijen zullen moeten aanwezig zijn op het terrein met concrete, verstaanbare antwoorden en voorstellen.